

Maaelu
Teadmuskeskus

MVT toidusalude teemapäev

Neemi külas, Saaremaal
27.05.26

Karme Petrutis

METK
maaeluvõrgustiku
teenistus

LEADER suveseminar

12.-13.08.2026

Agrometsanduse praktikad

- puude ja põõsaste read põllumaal (alley cropping),
- karjatamine puude all (silvopasture)
- puude ja taimede kooskasvatamine ilma loomadeta (agro-silviculture)
- metsasaaduste tootmine ja korilus (forest farming),
- tuulekaitse- ja varjuribad

Agroforestry practises include:

Alley cropping

Planting rows of trees or shrubs with wide spaces between them where crops are grown

Silvopasture

Combining trees with forage and livestock production. Trees provide shade and shelter for animals and forage, while the animals help manage the undergrowth

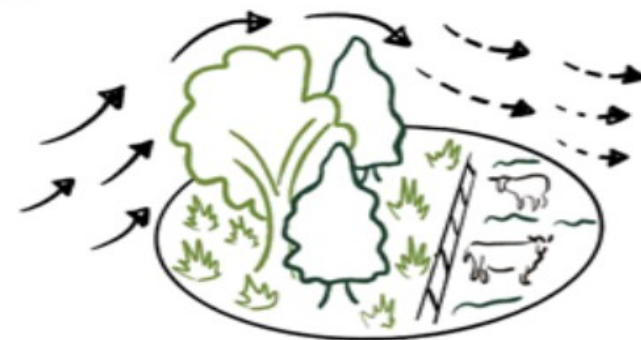
Agro-silviculture

Integrating trees and crops, without livestock

Forest farming

Cultivating high-value crops like mushrooms, fruits, or medicinal plants under the canopy of an existing forest

Windbreaks or shelterbelts

Planting rows of trees or shrubs to protect crops and livestock from wind

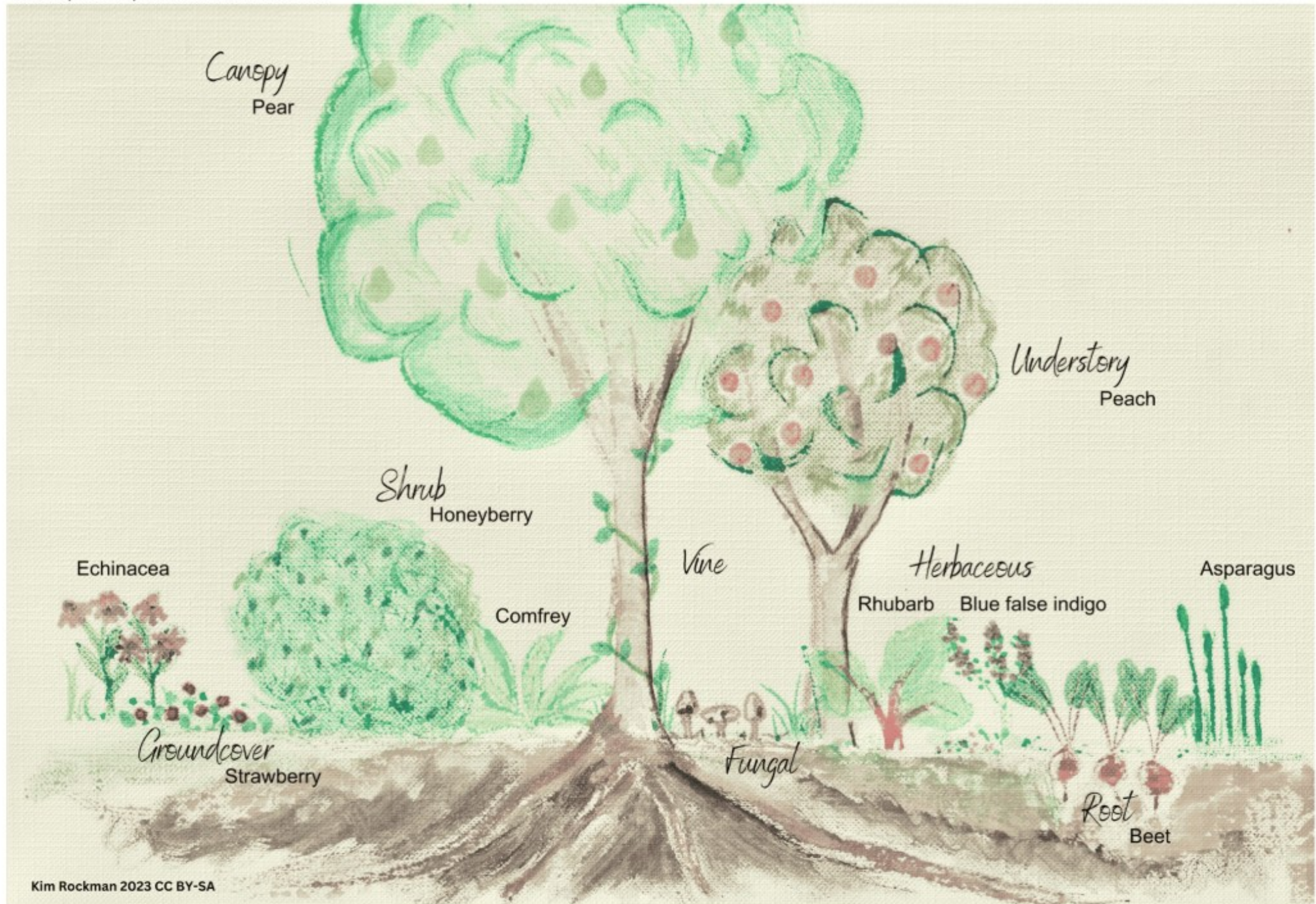
Toidusalu	Agrometsandus
Keskendub mitmekihilisele, looduslikku metsa jäljendavale toidutootmise süsteemile.	Ühendab puud/põõsad põllumajanduse või loomakasvatusega.
Eesmärk on toota mitmekesist toitu ja luua isetoimiv ökosüsteem.	Eesmärk on parandada põllumajanduse tootlikkust, mullaviljakust, elurikkust ja kliimakindlust.
Tavaliselt väiksemad alad: koduaiad, kogukonnaaiad, koolihoovid.	Sageli suuremad põllumajandusmaastikud.
Palju erinevaid liike ja mitut rinnet (puud, põõsad, püsikud, pinnakattetaimed).	Võib koosneda ka vaid puude ridadest põllul või karjamaal.
Tugev kogukondlik ja hariduslik mõõde.	Tugevam majanduslik ja tootmislik fookus.

Toidusalu on **looduse põhimõtteid järgiv** mitmekesine süsteem,
mis parandab **mulla tervist, suurendab elurikkust,**
toetab kogukonda ning
aitab **tugevdada kohaliku toidu tootmist ja**
vastupanuvõimet tulevikuväljakutsetele (AI).

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Examples of plants in a food forest

Toidusalu eesmärgipärane kooslus

- vanad kõrged puud, sh nt vanad õunapuud, pähklipuud, kastanid;
- madalamad puud, näiteks kirsid, ploomid;
- põõsad, nt tikrid, sõstrad, söödav kuslapuu, kontpuu, sarapuu, läätspuu;
- ronitaimed, näiteks humal või viinapuu;
- rohttaimed, st toit putukatele, tolmeldajatele, inimestele;
- juurviljad, nt porgand, peet ja redis;
- pinnakattetaimed, nt metsmaasikas.

Toidusalu – mis ja kellele?

- Toidusalu jälgendab loodusliku metsaserva toimimist
- Eesmärk on ühendada toidutootmine, elurikkus ja kogukonnategevused
- Sobib nii koduaeda, koolihoovi kui ka avalikku ruumi
- Toetus kliimamuutustega kohanemisele ja kohaliku toidujulgeoleku suurendamisele
- Toidusalu on pikaajaline investeering maastikku ja kogukonda

Kuidas toidusalu rajada?

Alusta vaatlemisest: pinnas, kliima, vesi ja mikrokliima

Terve mullaelustik on süsteemi toimimise alus

Kasuta orgaanilist materjali: lehed, puiduhake, multš, kompost

Liigu samm-sammult rohumaast või põllumaast metsaserva ökosüsteemi suunas

Katseta, õpi kogemusest ja kohanda lahendusi vastavalt kohale

Kuidas kogukondlikku toidusalu rajada?

- Etapiviisiliselt ja olemasolevaid ressursse kasutades
- Istutusala valmistatakse ette multšimise, papi, lehtede ja puiduhakke abil
- Kohalikud taimed ja kogukonna annetatud istutusmaterjal
- Võimalik luua õuesõppeklassid, õpperajad ja muud kogukonna kaasamise võimalused
- Salu kui kogukonna ühendaja: kool, kohalik omavalitsus ja vabatahtlikud

Teemapäev 27.05.26: Indrek Nõgu, Saaremaa looduskunstnik

Teemapäev 27.05.26: Erich Suurpere, Saaremaa pähklimees

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Teemapäev 27.05.26: Joel Rosenberg, Soome pähklimees

Teemapäev 27.05.26: Võrgustumine ja teadmiste/kogemuste jagamine

Teemapäev 27.05.26: Indrek Nõgu toidusalud

Teemapäev 27.05.26: Indrek Nõgu toidusalud

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Teemapäev 27.05.26: Mihkel Ranna dendraarium

Tulevikusuund: kogukond, agrometsandus ja kohalik toit

- Toidusalude põhimõtteid saab rakendada ka põllumajandusmaastikel
- Hekid ja puuderibad toetavad elurikkust, mulla tervist ja veerežiimi
- Eelistada tasub liigilist ja geneetilist mitmekesisust
- Oluline on taimede paljundamine, vanade sortide säilitamine ning kohalike taimede kasutamine
- Teadmised kasvavad tegutsemise kaudu: õppimine, katsetamine ja **kogukondlik koostöö**

Lisalugemist toidusalu kohta

- [METK maaeluvõrgustiku artikkel agrometsandusest ja kaasavast planeerimisest](#)
- [Toidusalu teemaline Balti Uuringute Instituudi projekt](#)
- [Tammsaare tee 79b toidusalu rajamine | Tallinn](#)
- [Tammsaare tee 79b toidusalu sündmused 2026 | Balti Uuringute Instituut](#)
- [Soome Pähklimehe Joel Rosenbergi tegemistest Laitilas, Soomes](#)
- [Eesti Permakultuuriühingu M.Nummert „Permakultuuri disaini tööriistakast“ \(tasuta\)](#)

Maaelu
Teadmuskeskus

MVT kogukonnaaedade 4.teemapäev

Tohvril, Hiiumaal (Ilmi Aksli ettepanek)
26.05.26

Karme Petrutis

METK
maaeluvõrgustiku
teenistus

LEADER suveseminar

12.-13.08.2026

Tohvri kogukonnaaedade teemapäev ja kogemusvahetus 26.05.26

- Asukoht: Tohvri hooldekeskus Hiiumaal
- Tagasivaade eelnevatele teemapäevadele **Türil, Tartus ja Tõdval**
- Kogukonnaaia rajamise huvi, vajadus, asukoht ja senised plaanid, projektid **kogukonna vaates**
 - Karin Gross, SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus Tohvri juhataja
- Loona Piho, Sipelga Aiakujundus OÜ: **koolitus ja planeerimine** (ESF+, HKK Meede 5 Sotsiaalteenuste arendamine)
- Kogukonnaaiad ja **permakultuur**
 - Indrek Nõgu, MTÜ Eesti Permakultuuriühing
- Kogukonnaaed ja koostöö kohaliku **omavalitsuse vaates**, sh **raamid ja reeglid**
 - Katrin Post, Hiiumaa Vallavalitsuse keskkonnaspetsialist
- **Tohvri kogukonnaaia** külastus

Tohvri, Hindu küla, Hiiumaa 26.05.26

Tohvri, Hindu küla, Hiiumaa

["Söödav linn 2" kogumik - Linnalabor](#)

Kogukonnaaed – mis ja milleks?

„Kogukonnaaed on ühiskasutatav aiandusala, kus inimesed saavad koos kasvatada ilu- ja söögitaimi, jagada aiandusalaseid teadmisi ning tugevdada kogukonnatunnet. Need aiad asuvad üldjuhul linnades ja on osa laiemast linnaaianduse liikumisest.“ (Wikipedia)

„Kogukonnaaiandus on pidev areng ja kasvamine nii kogukonnana, aiana kui ka isiklikult. Ühiselt aia ja kasvuhoone pidamine tähendab ju kokkuleppeid ja suhtlemist.“ (Maria Derlõš)

„Unistan sellest, et kui kurdan perearstile ärevust, siis kirjutatakse mulle tablettide asemel välja hoopis kümme korda kogukonnaia külastamist.“ (Maria Derlõš)

„Nõukogude ajast on linnapilti jäänud aiamaid, mida nüüdseks kasutatakse justkui illegaalselt, kuid mis toovad inimesed nagu endisajalgi kokku, koondavad lugusid ning pakuvad mõtestatud tegevust ([Merle Karro-Kalberg](#))

[Söödav linn. I : ülevaade Linnalabori 2008. aasta katuseaianduse katsetest ning linnas toidu kasvatamise perspektiividest | DIGAR](#)

Kogukonnaaed – kellele ja milleks?

- Soov kasvatada oma (puhast ja tervislikku) toitu
- Terviseks (teraapia, füüsiline tegevus)
- Koostöö soov, kuuluvus kogukonda (suhtlusvajadus), kogukonnatunne
- Kortermaja elanike „oma maalapp“; ajalooline pärand
- Hoida memmeke tegevuses
- Õppida toitu kasvatama
- KOV- kasutada vaba maad „mõistlikult“
- Põlvkondade-ülene koostöö
- Linna ja maa koostöö
- Immuunsüsteemi tugevdamine
- Lühikesed toidutarneahelad/väike kk-jalajälg
- Toidujulgeolek/kriisivalmiduse suurendamine...

Türi linn, KONNA maja 23.05.2024 (Järvamaa)

- **Kogukonnaaia rajamine ja hoidmine kogukonna vaates**
Marian Nummert, Türi Kogukonnaselts
- **Koostöö KOV-ga**
Türi Vallavalitsus
- **Tõdva kogukonnaaia kogemused**
Pille Kasterpalu, Tõdva Aiasõprade Selts MTÜ
- **Näiteid praktikatest, aedadest**
Karme Petrutis, Maaeluvõrgustik

Kaasrahanud
Euroopa Liit

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Näiteid praktikatest, aedadest

Näiteid praktikatest, aedadest

Tartu Maheaed, 10.09.2024 (Tartumaa)

- **Kogukonnaaia rajamine ja hoidmine kogukonna vaates**
Piret Hion ja Avo Rosenvald, Tartu Maheaed
- **Koostöö KOV-ga**
Kertu Vuks, Tartu Linnavalitsus
- **Info- ja õppematerjalid**
Elen Peetsmann, EMÜ Mahekeskus
- **Seadusandlus ja rahastusvõimalused, sh LEADER**
Heili Petkin, Tartumaa Arendusselts
- **Näiteid praktikatest, aedadest (Tark Aed)**
Inga Talvis, MTÜ Jaago Sõbrad/Jaago talu

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Tartu Maheaed 10.09.2024

Tartu Maheaed 10.09.2024

Jagatud infomaterjalid

- „Kasvades oma toiduga“ materjalid: <https://kasvadesomatoiduga.emu.ee/loovharidusprogramm/materjalid/>
- Pam Warhurst TED kõne (*inglise keeles*): [Pam Warhurst: How we can eat our landscapes | TED Talk](#)
- Tartu Maheaed: [Tartu Maheaed – Kas kasvab või kõdub](#)
- Tark Aed aiagalerii ja esitlus <https://tarkaed.ee/aiagalerii/>

Tõdva küla kogukonnaaed, 24.05.2025 (Harjumaa)

- **Kogukonnaaia rajamine ja hoidmine kogukonna vaates**
Pille Kasterpalu, Tõdva Aiasõprade Selts MTÜ
- **Aiad, kk-sõbralikud tegevused ja raamid/reeglid KOV vaates**
Kerli Laur, Saku Vallavalitsus
- **Eestimaised sordid ja sordiaretus**
Birgit Koll, METK sordiaretaja
- **Tõdva ringlusmaja**
Pille Kasterpalu, Tõdva Aiasõprade Selts MTÜ
- **Näiteid praktikatest, aedadest**
Timo Varblas ja Kelli Talving (Ahisilla taluaed)
Kadri Artma (Alleverde OÜ)

Tõdva küla kogukonnaaed 24.05.2025

Tõdva küla kogukonnaaed 24.05.2025

Tõdva küla kogukonnaaed 24.05.2025

Tõdva küla kogukonnaaed 24.05.2025

Tõdva 24.05.25

Maaelu
Teadmuskeskus

Karme Petrutis
peaspetsialist

53468218 | karme.petrutis@metk.agri.ee

võrgustiku osakond | maaeluvõrgustiku teenistus

